

א כי השי"ת מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה
לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת
העולם על מי היה מראה רחמנותו. וע"כ ברא את כל
הבריאה מתחילת האצילות, עד סוף נקודת המרכו של
עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו/ וכאשר רצה השי"ת
לברוא את העולם, לא היה מקום לברואו מחמת שהיה
הכל א"ס. ע"כ צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום
הזה נעשה חלל הפנוי. ובתוך החלל הפנוי הזה, נתהוו כל
הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמ"ש בע"ח
בתחלתו). וזה החלל הפנוי, היה מוכרח לבריאת העולם. כי
בלתי החלל הפנוי, לא היה שום מקום לבריאת העולם
כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי, א"א להכין ולהשיג,
כ"א לעתיד לבא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין.
כי החלל הפנוי הוא ע"י הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו
משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי,
והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל. אבל באמת
לאמתו, בוודאי אעפ"כ יש שם ג"כ אלקות, כי בוודאי אין
שום דבר בלעדי חיותו. וע"כ א"א להשיג כלל בהי' חלל
הפנוי, עד לעתיד לבא:

ב ודע, שיש שני מיני אפיקורסית. יש אפיקורסית, שבא
מחכמות היצוניות, ועליו נאמר (אבות פ"ב) ודע
מה שתשיב לאפיקורס. כי האפיקורסית הזאת יש עליה
תשובה, כי זאת האפיקורסית בא מחכמות היצוניות,
שהם

It was because of love that God created the world. He wanted to reveal His love, and without creation to whom could He show love? So all of creation, from the very beginning of emanation down to the most material point in the lower world, was to show love.

Now when God decided to create, there was no place in which to create a world; everything, everywhere, there was but Endless God. So He withdrew His light to the sides in the process of Zimzum, thus creating an empty space. Within the empty space He brought forth all the "days" and "measures", beginning the process of the world's creation. Now without this empty space there could be no world, as there would have been no room for creation at all.

This Zimzum of the empty space cannot be understood or grasped until the final revelation in the future. For two contradictory statements must be made concerning it: an "it is" and an "it is not". For the empty space comes about through Zimzum, through God's withdrawing His Self from there. There is, as it were, no God there. For if this were not so, there would be no Zimzum, all would be endless God, and there would be no place for the creation of the world at all. But in the truth of truth, God must be there as well - for there is nothing at all without His life in it. And that's why the empty space won't be understood until the Future.

* * *

There are two kinds of heresy.

The first heresy comes from extraneous wisdom; of this it is said: "Know how to respond to the heretic" (Avot 2). It is possible to respond to this sort of heresy, since it comes from the "leftovers", from the breaking of the vessels. The light was too great and the vessels were broken; this is the source of the evil "shells". Extraneous wisdom comes from there, from the broken vessels, from the waste matter of the holy.

שהם באים ממותרות, מכחינות שכירת כלים. כי מהמת ריבוי האור נשתכרו הכלים, ומשם נתהוו הקליפות כידוע. והכמות היצונית באים משם, היינו משכירת כלים, ממותרות פסולת הקדושה. כמו אצל האדם, יש כמה מיני מותרות ופסולת, כגון צפרנים ושער וזיעה, ושאר פסולת ומותרות, כן כל חכמה היצונה בא ממותרות ופסולת ידועה של הקדושה, וכן כישוף בא ממותרות ופסולת ידוע. וע"כ מי שנופל לאפיקורסית הזאת, אף שבזוודאי צריך לברוח ולהמלט משם. אך אעפ"כ מי שנופל לשם, אפשר לו למצוא הצלה לצאת משם. כי יוכל למצוא שם את השי"ת, אם יבקשוהו וידרשהו שם. כי מאחר שהם באים משכירת כלים, יש שם כמה ניצוצות הקדושה, וכמה אותיות שנשכרו ונפלו לשם כידוע. וע"כ יוכל למצוא שם אלקות ושכל, ליישב הקושיות של האפיקורסית הזאת הבא מהכמות היצונית, שהם באים ממותרות משכירת כלים, כי יש שם היות אלקות, היינו שכל ואותיות שנשכרו ונפלו לשם. ועל כן האפיקורסית הזאת יש עליה תשובה, ועליו נאמר ודע מה שתשיב לאפיקורס: אבל יש עוד מין אפיקורסית, והם החכמות שאינם חכמות. אלא מהמת שהם עמוקים ואינם משיגים אותם, ומהמת זה נראים כחכמות. כמו למשל כשאחד אומר סברא שקר כגמפ"ת, ומהמת שאין למדן ליישב הקשיא שכא ע"י סברא זו, ע"ז נדמה שאמר סברא וחכמה גדולה, אף שבאמת אינו סברא כלל. כן יש כמה מכוונות וקשיות אצל המחקרים, שבאמת אינם שום חכמה, והקשיות בטלים מעיקרא. אך מהמת שאין בהשכל אנושי לישבם, ע"ז נדמים לחכמות וקשיות. ובאמת א"א לישב אלו הקשיות, כי אלו הקשיות של אפיקורסית הזאת, באים מהלל הפנוי, אשר שם בתוך ההלל הפנוי אין שם אלקות כביכול. וע"כ אלו הקשיות הבאים משם, מבחי' הלל הפנוי, א"א בשום אופן למצוא להם תשובה, היינו למצוא שם את השי"ת. כי אלו היה מוצא שם ג"כ את השי"ת, א"כ לא היה פנוי, והיה הכל אין סוף כנ"ל. וע"כ, על האפיקורסית הזאת, נאמר (משלי ב') כל באי' לא ישובון. כי אין שום תשובה על האפיקורסית הזאת, מאחר שבא מהלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול. רק ישראל ע"י אמונה עזברים על כל החכמות, ואפי' על האפיקורסית הזאת הבא מהלל הפנוי. כי הם מאמינים בהש"י בלי שום הקירה וחכמה, רק באמונה שלימה. כי הש"י ממלא כל עלמין וכוכב כל עלמין (ב), נמצא שהוא כביכול בתוך כל העולמות, וסביב כל העולמות. וצריך להיות הפרש כביכול, בין המילוי והסיכוב. שאם לאו, א"כ הכל אחד. אך ע"י בחי' ההלל הפנוי, שמשם צמצם אלקותו כביכול, וכתוכו ברא את כל הבריאה. נמצא שההלל הפנוי מקיף את כל העולם, והש"י שהוא סובב כל עלמין, מסבב גם על ההלל הפנוי. וע"כ שייך

Just as a man has certain waste products, such as nails, hair, and sweat, and the rest - so the holy has this waste matter, which produces the outside wisdom - including magic.

So he who falls into this sort of heresy, even though he himself should have fled it - he can be saved and taken out of there. For he can find God there, if he really seeks for Him there. Since all of it comes from the broken vessels, there are many sparks of holiness and broken letters which have fallen there. Divinity and "mind" can be found there, and thus the challenges of this heresy can be resolved. They all come from the broken vessels which were filled with Divine Life; thus response to them is possible.

* * *

But there is yet another kind of heresy, a wisdom which is no wisdom, that only appears to be wise because of its depth and incomprehensibility. If a man who doesn't know very much gets involved in deep Talmudic study, for example, and understands the text in an incorrect way, he may then come upon some seemingly great question, unanswerable to him. He will think he said something really great, but really it's all based on a misunderstanding and is of no value at all.

The same happens to philosophers. They come upon questions of no wisdom which really have no basis at all. But because the human mind can't answer them, they seem like truly great questions and challenges. Now it's true that these questions can't be resolved - for these questions come from the Empty Space. Within that empty space there is, as it were, no God. So the questions that come from that place cannot be answered; that is to say, God cannot be found in them. For if one were able to find God there, then the space wouldn't really be empty, and all would be God. So of this latter heresy it is written: "All who come there never return" (Prov.2) For there is no response possible to questions which come from the empty space from which God has withdrawn.

לומר ממלא כל עלמין, היינו כל הברואה, שנברא בתוך החלל הפנוי. וגם טובב כל עלמין, היינו שמסבב גם על החלל הפנוי. ובאמצע מפסיק החלל הפנוי, שכביכול צמצם משם אלקותו. והנה ע"י אמונה, שמאמינים שהש"י ממלא כל עלמין וטובב כל עלמין. ומאחר שהוא טובב כל עלמין, א"כ שגם החלל הפנוי בעצמו נתהוה מחכמתו ית'. ובוודאי באמת לאמיתו יש שם אלקותו ית', רק שא"א להשיג זאת, ולמצוא שם השי"ת כנ"ל. ע"כ הם עוברים על כל החכמות והקשיות והאפיקורסית הבא משם מחלל הפנוי, כי יודעים שבוודאי א"א למצוא להם תשובה. כי אם היה מוצא עליהם תשובה, היינו שהיה מוצא בהם את השי"ת, א"כ לא היה חלל הפנוי, ולא היה אפשר להתהוות הברואה. אבל באמת לאמיתו, בוודאי יש עליהם תשובה, ובוודאי יש שם אלקותו ית'. אבל ע"י הקירות נשקעים שם, כי א"א למצוא שם את השי"ת, מאחר שהוא בתי' חלל הפנוי. רק צריכין להאמין שהשי"ת טובב גם עליו, ובוודאי באמת גם שם יש אלקותו ית'. וע"כ ישראל נקראים עבריים, ע"ש שהם עוברים באמונתם על כל החכמות. ואפילו על החכמות שאינם חכמות, היינו האפיקורסית השנית הבא מחלל הפנוי כנ"ל. וע"כ השי"ת נקרא אלקי העבריים (שמות ג), מלשון (יהושע כ"ד) עבר הנהר (ג), לשון צדדין. היינו שאלקותו מסבב גם על החלל הפנוי, הבא ע"י הצמצום, שצמצם האור לצדדין. וע"כ ישראל נקראים עבריים, שע"י אמונתם שמאמינים שהש"י אלקי העברים כנ"ל, הם עוברים על כל החכמות, ועל מה שאינם חכמות, היינו האפיקורסית השנית כנ"ל. וע"כ בודאי מזה האפיקורסית השנית, בוודאי צריך לזוהר יותר ויותר, לברוח ולהמלט משם, לבלי לעיין ולהביט בדבריהם כלל, כי ח"ו בוודאי ישקע שם, כי עליו נאמר כל באיה לא ישוכון וכו' כנ"ל:

ג אך דע, אם יש צדיק גדול שהוא בתי' משה, הוא צריך דווקא לעיין בדברי האפיקורסית אלו. ואף שאי אפשר לישבם כנ"ל, על כל זה ע"י עיונו שמעיין שם, הוא מעלה משם כמה נשמות שנפלו ונשקעו בתוך האפיקורסית הזאת. כי אלו המכוכות והקשיות של האפיקורסית הזאת הבא מחלל הפנוי, הם כבתי' שתיקה, מאחר שאין עליהם שכל ואותיות ליישבם כנ"ל. כי הברואה היתה ע"י הדיבור, כמ"ש (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. ובהדיבור יש חכמה, כי כלל הדיבור הוא רק ה' מוצאות הפה, ועל ידם נתהוו כל הדברים של כל הברואה, וכמ"ש (שם ק"ד) כולם בחכמה עשית. והדיבור הוא הגבול של כל הדברים, כי הגביל חכמתו בהאותיות, שאותיות אלו הם גבול לזה, ואותיות אלו הם גבול לזה. אבל בהחלל הפנוי שהוא מקיף כל העולמות כנ"ל, והוא פנוי מכל כביכול כנ"ל, אין שם שום דיבור, ואפילו שכל בלא

But Israel, through their faith, transcend all such "wisdom", even that which derives from the Empty Space. They are believers in God without any philosophical investigation, just by wholeness of faith. For God fills all the worlds and surrounds all the worlds; that is to say, He is both inside and outside all the worlds.. Now there has to be some separation between these two - for if not, all would be One. This separation exists by means of the Empty Space from which God has withdrawn. Creation exists within the empty space, and God who surrounds all the worlds is beyond the empty space. Thus it can be said that God fills all the worlds, all of creation, inside the empty space, and at the same time surrounds all the worlds, from beyond the Empty Space. Separating them is the space itself, from which God has withdrawn.

Now by means of faith, faith in him who both fills and surrounds, one comes to realize that the empty space itself has come into being through God's wisdom. So in the truth of truth God is there also. But this cannot be grasped; God cannot be found there. That's why the people of faith just pass over all the questions and heresies that come from the empty space: they know that no answer can be found to them. For if they were to find an answer, if it were possible to discover God there, then there would be no empty space, and Creation would be impossible.

But in the truth of truth, they do have answers, and really God is there. But thru philosophical questioning one gets stuck there - because God cannot be found there - because that is the empty space. You just have to have faith that God transcends all that, and that in truth God is there also. That's why Israel are called 'Ivrim, those who cross over, for by their faith they cross over to the other side of all intellectuality, surpassing even those wisdoms which are no wisdom, that which derives from the empty space, which came about by the withdrawal of God's light to the sides. They are those who cross over, and they believe in "the God of those who cross over", passing even over

ליקוטי

בלא אותיות כנ"ל. וע"כ המבוכות הבאים משם, הם בבחי' שתיקה. וכמו שמצינו במשה (מנחות כ"ט) כששאל על מיתת ר"ע, זו תורה וזה שכרה. השיבו לו, שתוק כך עלה במחשבתו. היינו שאתה צריך לשתוק, ולכלי לשאול תשובה ותירוץ על קשיא זו. כי כך עלה במחשבתו, שהוא למעלה מן הדיבור. ע"כ אתה צריך לשתוק על שאלה זו, כי הוא בבחינות עלה במחשבתו, שאין שם דיבור ליישב אותה. וכמו כן אלו הקושיות והמבוכות שבאים מחלל הפנוי, שאין שם דיבור ולא שכל כנ"ל, ע"כ הם בבחי' שתיקה, וצריך רק להאמין ולשתוק שם. וע"כ אסור ליכנס ולעייין בדברי האפיקורסית והמבוכות אלו, כ"א צדיק שהוא בחי' משה. כי משה הוא בחי' שתיקה, בבחינות שנקרא כבד פה (שמות ד'), בחי' שתיקה, שהוא למעלה מן הדיבור. וע"כ הצדיק שהוא בחינות משה, בחינות שתיקה, יכול לעיין בדברי המבוכות אלו, שהם בחינות שתיקה כנ"ל. וצריך דווקא לעיין, כדי להעלות הנשמות שנפלו לשם

כנ"ל: ע

ד ודע, כי מהלוקת היא בחינות בריאת העולם. כי עיקר בריאת העולם, ע"י הלל הפנוי כנ"ל, כי בלא זה היה הכל אין סוף, ולא היה מקום לבריאת העולם כנ"ל. וע"כ צמצם האור לצדדין, ונעשה הלל הפנוי, ובתוכו ברא את כל הבריאה, היינו הימים והמדות, ע"י הדיבור כנ"ל, בדבר ה' שמים נעשו וכו'. וכן הוא בחי' המחלוקת, כי אלו היו כל הת"ח אהר, לא היה מקום לבריאת העולם. רק על ידי המחלוקת שביניהם, והם נהלקים זה מזה, וכ"א מושך עצמו לצד אהר, על ידי זה נעשה ביניהם בחינות הלל הפנוי, שהוא בחינות צמצום האור לצדדין, שבו הוא בריאת העולם על ידי הדיבור כנ"ל. כי כל הדברים שכ"א מהם מדבר, הכל הם רק כשביל בריאת העולם שנעשה על ידם בתוך החלל הפנוי שביניהם. כי הת"ח בוראים את הכל על ידי דבריהם, כמ"ש (ישעיה נ"א) ולאמר לציון עמי אתה, אל תקרי עמי אלא עמי, מה אנא עבדי שמיא וארעא במילולי אף אתם כן (כמ"ש בזהר בהקדמה דף ה'): אך צריך לזהר שלא לדבר יותר מדאי, רק כפי צורך בריאת העולם לא יותר. כי על ידי רבוי האור, שלא היו הכלים יכולים לסבול ריבוי האור, נשתכרו, ומשבירת הכלים היה התהוות הקליפות. כן אם אחד מרכה לדבר, מזה גורם התהוות הקליפות. כי הוא בחי' ריבוי האור, שע"יזו היו שבירת הכלים, שע"יזו התהוות הקליפות:

וזה פירוש המשנה (אבות פ"א) כל ימי גדלתי בין ההבמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא

that second sort of heresy.

And so it is clear that one must take very great care to avoid such heresy, run away from it, and not pay attention to their words at all. For one could, God forbid, get stuck there. And of that place it says: All who come there never return.

* * *

But know that if there is a truly great zaddik, of the type of Moshe, he really has to look into this sort of heresy. Even though the questions can never be resolved, he still has to look into it - for by doing so he raises up those souls that had been stuck there. The maze of questions that proceeds from this heresy of the empty space has about it a quality of silence. No intellect or letters exist to respond to it. For Creation happens through the Word: "By the Word of God were the heavens formed" (P.33). And wisdom exists in the word...words limit all things: God has placed His wisdom in the limitations of words and letters. So these letters delineate this thing, those letters that other thing, and so forth. But that empty space that surrounds all the worlds, and is completely empty - there there is no word or letter - or even "mind". And so the mazes that proceed from there are silent.

Thus we are told that when Moshe asked about the death of Rabbi Akiva (Menahot 29), he was told "Silence! Thus it is up in thought!" That is to say, you have to be silent, and not seek and answer to such a question. For this is "up there" in thought, which is higher than the world of words. Therefore you can only respond to such a question with silence. So it is with questions from the void: they are silence; one can only have faith and be silent there. That's why only a zaddik like Moshe can look into such questions: Moshe was the silent one, one who was slow with words (Ex.4); he was of the silence that is higher than speech...